

Макеєва О.М., к.ю.н., доцент,
Савліва Н.О., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИБОРЧОГО ПРАВА УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Напередодні повномасштабного вторгнення росії Україна зупинилася за крок від проведення історичних реформ у сфері виборчого законодавства. Ці реформи, які впродовж тривалого часу були предметом політичної боротьби, мали на меті допомогти Україні організувати чесне та вільне волевиявлення громадян. Однак війна докорінно змінила порядок денний і створила нові виклики для майбутніх виборів. У контексті всієї цієї складної соціально-політичної ситуації, особливої уваги потребує інститут виборів, який є однією із найважливіших ознак демократичного розвитку та формою наповнення сучасних політичних інститутів та структур.

Взагалі державні органи і вищі посадові особи повинні вживати ряд заходів щодо забезпечення прав громадян, принципів демократичного суспільства, відкритості у виборчому процесі. Саме тому виборчий процес має здійснюватися на засадах: 1) гарантії реалізації виборчих прав громадян, визначених Конституцією України та Виборчим кодексом України (далі – Кодекс); 2) дотримання основних принципів виборчого права, визначених Конституцією України та цим Кодексом; 3) законності та заборони протиправного втручання будь-кого у виборчий процес; 4) політичного плюралізму та багатопартійності; 5) публічності і відкритості виборчого процесу; 6) свободи передвиборної агітації; 7) неупередженості органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових і службових осіб до кандидатів, партій [1].

Треба усвідомлювати, що питання виборів в Україні відразу постане після завершення воєнного стану, тому потрібно вже сьогодні розуміти яким чином організувати та забезпечити прозорий виборчий процес.

Так однією з проблем проведення післявоєнних виборів є їх законодавче забезпечення відповідними державними органами. Попри це, постійний об'єкт жвавих дебатів, критики та недовіри підкреслює, що парламент історично не був вільним від впливу явних і прихованих спеціальних інтересів, але все це сприяло професіоналізації та відкритості у парламентській діяльності. Також з 2014 року європейська інтеграція

стала рушійною силою реформ, а Верховна Рада налагодила тісні відносини з Європейським парламентом та іншими інституціями, що може слугувати забезпеченню майбутньої міжнародної підтримки.

Однак наразі діє Закон України «Про правовий режим воєнного стану», в ч. 1 ст. 19 якого зазначено, що в умовах воєнного стану забороняється проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування. В статті 20 Виборчого кодексу України визначено, що у разі введення в Україні чи в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану виборчий процес загальнодержавних виборів та/або виборчий процес відповідних місцевих виборів, що відбуваються на цих територіях або їх частині, припиняється з дня набрання чинності відповідним указом Президента України. В тій же статті вказується, що після припинення чи скасування дії режиму воєнного або надзвичайного стану перебіг відповідного виборчого процесу, припиненого у зв'язку з цим, розпочинається спочатку [2].

Важливо зазначити, що Центральна виборча комісія (далі - ЦВК) вже почала роботу з питання виборів у післявоєнний період та схвалила пропозиції щодо вдосконалення законодавства України. ЦВК прийняла постанову від 27 вересня 2022 року № 102 «Про пропозиції щодо вдосконалення законодавства України, спрямовані на забезпечення підготовки та проведення виборів після припинення чи скасування воєнного стану в Україні», в якій детально регламентовано проведення виборчого процесу. Зокрема, ЦВК пропонує утворити на тимчасовій основі на час проведення загальнодержавних виборів додаткові виборчі дільниці як в Україні, так і закордоном, також ЦВК наголошує на необхідності удосконалення чинного законодавства в частині регулювання процедури встановлення неможливості проведення виборів на окремих територіях та виборчих дільницях [3].

Варто наголосити, що під час дискусій та розробки законопроекту щодо внесення змін до Виборчого кодексу України також потрібно враховувати і Рішення РНБО (далі - Рада національної безпеки та оборони) щодо заборони низки проросійських партій в Україні. Особливу увагу варто приділити мешканцям сходу та півдня України, які найбільше страждають від збройної агресії Росії, адже складна воєнно-політична реальність може не сприяти електоральній активності, а також посилювати недовіру до влади. Тому необхідна велика інформаційна робота, якщо ми хочемо зберегти державну цілісність.

Окрім цього, після завершення війни для організації й проведення виборів в Україні знадобиться час, щоб упорядкувати ситуацію зі списками виборців, адже є багато людей, які поїхали за кордон, внутрішньо переміщених осіб, загиблих. В свою чергу все це

потребуватиме розробки спеціальних механізмів голосування у безпрецедентному масштабі, що, матиме свої наслідки для фінансування та структурування виборчих процесів.

Отже, післявоєнна Україна має зберегти позитивний демократичний прогрес в аспекті дотримання основних конституційних принципів виборчого права. Нові виборчі технології мають надавати пріоритет прозорості та безпеці, водночас вкрай важливим є удосконалення законодавчої бази, зокрема осучаснення Виборчого кодексу, відновлення фінансової звітності політичних партій та втілення найкращих європейських стандартів з прав людини.

Література

1. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 48-49.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 25.01.2024).

3. Про пропозиції щодо вдосконалення законодавства України, спрямовані на забезпечення підготовки та проведення виборів після припинення чи скасування воєнного стану в Україні: Постанова Центральної виборчої комісії від 27.09.2022 р. № 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102359-22#top> (дата звернення: 25.01.2024).

УДК 349.3(043.2)

Малюга Л.Ю., д.ю.н., доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Однією з найбільш соціально вразливих верств населення в умовах триваючого воєнного стану є внутрішньо переміщені особи, соціальну структуру яких також складають діти, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю, особи, які зазнали знущань і наруги на тимчасово окупованих територіях та ін. Вразливою категорією внутрішньо переміщенні особи вважаються у силу невирішеності житлових, трудових, особистісних питань та проблем, пов'язаних із їх самореалізацією та вільним розвитком як особи після вимушеної зміни місця постійного проживання.

Життя внутрішніх переселенців характеризується множиною соціальних ризиків та не втрачають актуальності дискусії і на сьогодні.